

Відгук

офіційного опонента –

доктора педагогічних наук, професора Хомяка І.М. – про дисертацію

Нагрибельної Інни Анатоліївни

з теми "Самостійна робота в системі підготовки майбутніх учителів до навчання української мови в початкових класах",

подану на здобуття наукового ступеня доктора педагогічних наук зі спеціальності 13.00.02 – теорія і методика навчання (українська мова)

Модернізація системи вітчизняної освіти як закономірного еволюційного процесу пов'язана з необхідністю зміни освітньої моделі, сформованої в умовах сучасного суспільства. Нині є актуальним пошук продуктивних освітніх моделей, що ґрунтуються не лише на опануванні студентами теоретичних знань, формуванні в них професійних компетентностей, а й сприяють збагаченню їхнього досвіду в самостійному здобуванні знань. З огляду на це проблема, порушена в дослідженні Нагрибельної Інни Анатоліївни, - актуальна й перспективна.

Сучасний стан самостійної фахової підготовки майбутніх учителів початкової школи підтверджує необхідність розв'язання назрілих суперечностей між: вимогами суспільства у високій якості освіти та потребою вдосконалення теорії і практики організації самостійної роботи студентів; формуванням конкурентоспроможного фахівця, здатного до творчої самореалізації та самостійної роботи в умовах єдиного європейського освітнього простору, і низьким рівнем мотивації його самостійності, мобільності за традиційної системи підготовки майбутніх учителів початкових класів; прагненням майбутнього фахівця, який володіє методами й засобами організації самостійної роботи, готовий самостійно навчатися впродовж життя й відсутністю науково-методичної системи підготовки студента до пошукової навчальної та самостійної діяльності; потребою впровадження сучасних освітніх технологій організації самостійної роботи й недостатнім науково-методичним супроводом розроблення й поширення їх.

На основі аналізу теорії і практики самоосвітньої діяльності Інна Анатоліївна Нагрибельна визначила концептуальну ідею свого дослідження, що полягає в обґрунтуванні теоретико-методичних засад самостійної роботи студентів, розробленні методики самостійної роботи з урахуванням складників професійної компетентності (мовної, мовленнєвої, комунікативної, дослідницької, самоосвітньої, лінгводидактичної) у системі підготовки майбутніх учителів до навчання української мови в початкових класах задля підвищення їхньої конкурентоздатності.

Дисертантка звертає увагу на те, що визначальною тенденцією сучасної освітньої парадигми, зумовленою філософією освіти, є підготовка спеціаліста нової генерації, який володів би достатнім методичним тезаурусом на початковій стадії своєї практичної діяльності й мав би належну базу знань для успішної орієнтації в будь-якій ситуації впродовж усього періоду активного професійного життя. У цьому контексті методично доцільна наукова організація самостійної роботи, що є підґрунтям сучасного освітнього процесу, а продуктивність її може досягатися за рахунок розроблення методологічного складника. З цього приводу дослідниця висловлює впевненість, що назріла нагальна потреба пошуку шляхів оптимізації самостійної роботи майбутніх учителів початкових класів, а це, своєю чергою, зумовлює необхідність розроблення методичних засад організації самостійної роботи та її прикладних аспектів.

Значну увагу в дослідженні приділено з'ясуванню сутнісних базових понять дослідження: “самостійна робота”, “навчальна самостійна діяльність”, “самостійність”, “самоосвіта”, “самоконтроль” та ін., специфіку їх функціонування в сучасній науці. Виявлено неоднозначність наукових позицій у тлумаченні означених дефініцій ученими в контексті напрацювань філософії, психології, дидактики та запропоновано авторське тлумачення ключових понять.

Дисертантка переконує в тому, що для ефективного формування домінантних складників професійної компетентності майбутніх учителів початкових класів у вищому навчальному закладі передбачено широкий спектр знань із фундаментальних педагогічних та мовознавчих дисциплін, окреслює

можливості формування навичок самоосвіти, самовдосконалення, самореалізації, науково-дослідної роботи, розвитку творчих здібностей, своєчасної адаптації до складних обставин майбутньої практичної діяльності в ринкових умовах, вмотивовує посилення уваги до формування наукового світогляду студентів, вироблення в них умінь самовдосконалювати здобуті знання у практичній фаховій діяльності.

Дослідниця переконливо вважає, що основним чинником і передумовою самостійного засвоєння нових знань індивідом є мотиваційний компонент. Провідними мотивами студентів до самостійної роботи називає прагнення старанно готуватися до майбутньої професійної діяльності, що посилюється з кожним роком навчання у виші, інтерес до професійно значущих знань. Дисертантка доводить, що перед викладачем постає завдання не лише методично правильно організувати самостійну роботу студентів (визначити оптимальний обсяг та зміст її залежно від курсу навчання, окреслити шляхи інтеграції матеріалу з різних дисциплін тощо), а й створити дієвий мотиваційний ресурс. Реалізація цього завдання потребує методично збалансованого, доречного вибору матеріалу для самостійної роботи студентів, актуалізованої подачі теорії з обов'язковим умотивуванням її значення для подальшої професійної діяльності, ефективного застосування методів і прийомів її засвоєння на практиці, вибір оптимальних шляхів контролю.

Реалізація означених завдань знайшла своє практичне втілення в розробці й апробації методики самостійної роботи з урахуванням складників професійної компетентності майбутніх учителів початкових класів (мовної, мовленнєвої, комунікативної, дослідницької, самоосвітньої, лінгводидактичної компетентностей).

У дисертаційному дослідженні доведено, що урізноманітнення форм організації навчально-пізнавальної та самоосвітньої діяльності студентів шляхом упровадження наявного навчально-методичного забезпечення, зокрема пропонованих методичних рекомендацій, електронних посібників з оптимальним поєднанням продуктивних традиційних та інноваційних засобів (застосування

електронних дидактичних ресурсів, забезпечення діалогової взаємодії в системі “викладач – студент”, “студент – студент” та ін.), а також належний навчально-методичний супровід сприяють підвищенню ефективності освітнього процесу, формуванню конкурентноздатного фахівця, мобільного в адекватних реакціях на виклики сучасного соціуму, змотивованого на саморозвиток, самовдосконалення, самоосвіту, самореалізацію.

І.А.Нагрибельна визначила рівні сформованості професійної компетентності як індикатори продуктивності самостійної роботи майбутніх учителів початкових класів; окреслила організаційно-педагогічну структуру, ефективні типи, види самостійної роботи, зовнішні й внутрішні чинники та механізми організації самостійної роботи майбутніх учителів початкових класів; визначила перелік посібників, електронних ресурсів із мовознавчих та лінгводидактичних дисциплін, автором і співавтором яких є дисертантка; перевірила ефективність розробленої методики самостійної роботи з урахуванням складників професійної компетентності в системі підготовки майбутніх учителів до навчання української мови в початкових класах.

Прикметно, що, організовуючи експериментальну роботу, дисертантка врахувала поліфункційність самостійної роботи, яку розглядає, з одного боку, як навчальне завдання, що пропонується викладачем; з іншого, – як форму прояву певного способу діяльності з виконання відповідного навчального доручення.

У результаті експериментально доведено ефективність запропонованої методики самостійної роботи, яку доцільно впроваджувати в практику вищих навчальних закладів країни. У висновках узагальнено теоретичні та практичні результати дисертаційного дослідження.

Автореферат дисертації відповідає її змістові та структурі.

Таким чином, рецензована робота є самостійним, цілісним і системним дослідженням, що містить раціональні підходи та достатнє теоретичне й експериментальне обґрунтування важливої методичної проблеми.

Водночас робота не позбавлена окремих недоліків, викликала певні міркування і пропозиції:

1. Ознайомлення з п. п. 1.1 спонукає рекомендувати здобувачці глибше висвітлити роль сучасної філософії освіти в процесі самоосвітньої діяльності студентів.

2. У дисертації дослідниця, покликаючись на праці О. Леонтьєва, С. Рубінштейна, доводить, що "домінувальними мотивами навчальної діяльності особистості, зокрема студента, є потреби, які дозволяють йому самоідентифікуватись у середовищі та досягти певного рівня в суспільстві". З огляду на це доречно було б більш розлого подати інформацію про способи самоідентифікації майбутнього вчителя початкових класів в сучасному українському суспільстві.

3. У представленій дисертанткою моделі методики самостійної роботи певним чином урівняно принципи, підходи, компоненти організаційно-педагогічної структури, форми, методи, засоби навчання, після яких слідує технологія організації самостійної роботи, що якоюсь мірою суперечить ієрархії лінгводидактичних категорій і, як нам здалося, логічній послідовності структурних складників у запропонованій моделі.

4. На с.293-294 дано інформацію про використання дистанційного навчання в провідних освітніх закладах США та Європи. У цьому аспекті вважаємо доцільним проаналізувати практику застосування дистанційного навчання і в українських елітних вишах.

5. Недостатньо коректними видаються нам терміни на означення самостійних проектних досліджень – "*короткострокові*" й "*довгострокові*" проекти.

У російсько-українському словнику за ред. І.К.Білодіда лексема *краткосрочный*, наприклад, перекладається передусім як *короткотерміновий*, а вже потім – *короткостроковий*.

Перший варіант – *короткотерміновий* – сприймається адекватнішим у термінологічній сполуці на означення лінгводидактичного поняття, ближчим до норм української літературної мови.

6. Подекуди в роботу вкралися поодинокі граматичні й правописні неточності.

Однак, висловлені зауваження і пропозиції не зменшують важливості й цінності дисертаційного дослідження. Дисертантка успішно досягла поставленої мети, її робота має вагомим теоретичне і практичне значення для української лінгводидактики. Дисертація Інни Анатоліївни Нагрибельної "Самостійна робота в системі підготовки майбутніх учителів до навчання української мови в початкових класах " відповідає вимогам Міністерства освіти й науки України, а її автор заслуговує присудження наукового ступеня доктора педагогічних наук зі спеціальності 13.00.02 – теорія та методика навчання української мови.

Офіційний опонент –
доктор педагогічних наук, професор,
академік Академії наук вищої школи України,
завідувач кафедри української мови і літератури
Національного університету
"Острозька академія"

І. М. Хом'як